

el cartipàs

ciutat, patrimoni, memòria

núm. 158 / Olot, març 2024

Coordinació: Xavier Puigvert • Edició: Ajuntament d'Olot - Cultura i Educació i Arxiu Comarcal de la Garrotxa

OPINIÓ / LA PRIMERA EDICIÓ DEL CASAL VOLCÀNIC DE L'ESPAI CRÀTER PENJA EL CARTELL DE 'COMPLET'

Les passades vacances de Nadal, a l'Espai Cràter, situat a la ciutat d'Olot, vam estrenar el Casal Volcànic, una proposta lúdica i científica pensada per a nens i nenes d'educació primària. L'objectiu d'aquesta nova activitat era acostar als infants la ciència de forma divertida i motivadora, per despertar-los la curiositat i fomentar el coneixement i el respecte pel territori. Alhora, ens va semblar interessant oferir una activitat lúdica i científica per al període de vacances escolars, tenint en compte que hi ha molt poca oferta d'aquestes característiques al territori.

El Casal Volcànic es va dur a terme durant els set dies laborables de Nadal (del 27 al 29 de desembre de 2023 i del 2 al 5 de gener d'enguany), en horari de matí (de 9 h a 13 h). A més, també es va oferir l'opció de quedar-se fins a les 3 de la tarda, amb un dinar de carmanyola a càrrec dels participants. Les inscripcions es podien fer per a la totalitat del casal o bé per a dies esporàdics, prioritzant la flexibilitat, per adaptar-nos a les necessitats de les famílies.

Quant al desenvolupament del casal, cada dia es van treballar diferents temàtiques al voltant d'un projecte. Les principals van ser qüestions científiques relacionades amb els continguts que podem trobar a l'exposició de l'Espai Cràter i estretament relacionades amb el territori i les seves peculiaritats. De la mateixa manera que fem en totes les activitats educatives i familiars, des del Servei Educatiu de l'Espai Cràter vam prioritzar que el format del casal fos lúdic i participatiu, amb l'experimentació i el joc com a ingredients clau.

Pedagògicament, vam plantejar el casal des d'un enfocament d'aprenentatge actiu, en què l'alumnat és el protagonista del seu aprenentatge i aprèn sobre allò que li genera interès, tot motivant-lo a resoldre reptes de forma col·laborativa. Alguns dels temes que es van tractar al casal van ser la composició de la geosfera, la tectònica de plaques, el magnetisme terrestre, la dinàmica volcànica, les propietats dels minerals, l'origen de la vida o els moviments socials per la preservació del territori.

Disposar d'un lloc com l'Espai Cràter va representar un valor afegit a la iniciativa perquè els infants van poder investigar, jugar i resoldre reptes recorrent els mòduls, les maquetes i la resta de recursos de la sala expositiva. També van poder utilitzar les lupes, els microscopis i tota mena de materials de laboratori de l'aula educativa. Així doncs, les activitats a l'aula es van complementar amb les visites i consultes a l'exposició, i també amb activitats exteriors. Cada dia

els infants sortien al parc de l'Espai Cràter o a l'entorn més proper, com el volcà del Montsacopa, per fer dinàmiques d'orientació, investigació i descoberta de l'entorn.

La primera edició del Casal Volcànic de l'Espai Cràter va tenir una rebuda excel·lent i ja s'havien exhaurit totes les places abans de començar. Durant els set dies, hi van participar un total de vint-i-dos nens i nenes i la valoració de les famílies va ser molt positiva, amb una puntuació mitjana de 4,9/5. El que més van destacar les famílies en les enquestes d'avaluació va ser la temàtica científica de l'activitat. La bona acollida d'aquesta proposta, i també de les activitats educatives que oferim tant a les escoles com a les famílies (amb valoracions excel·lents), ens encoratja a seguir amb la tasca de divulgació i educació que fem i ens anima a plantejar noves edicions del casal.

CLARA LLOBET
NÚRIA LLOP
Espai Cràter

AJUNTAMENT D'OLOT

El dijous 4 de gener, a l'Ajuntament d'Olot, va tenir lloc la signatura del contracte de donació del Fons Lluís Busquets i Grabulosa a la ciutat d'Olot, amb destí a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX). L'alcalde Josep Berga i l'escriptor Lluís Busquets van formalitzar l'acord per a la donació de la documentació personal i professional, prèviament ingressada en tres lliuraments al llarg dels anys 2021 i 2022.

Nascut a Olot l'any 1947, Lluís Busquets i Grabulosa és escriptor, professor, crític literari i periodista. És doctor en filologia catalana i llicenciat en filologia hispànica (UB), teologia (PUG de Roma), filosofia (Angèlicum de Roma i UB) i ciències de la informació (UAB), i diplomant en cinema (CICS de Roma). Catedràtic d'institut i universitari (UOC, des de 1998), ha escrit més de 140 llibres, de gèneres diversos, i més de 4.000 articles a la premsa. En narrativa i infantil i juvenil, va ser guardonat en diverses edicions dels Premis Ciutat d'Olot (1967, 1972, 1974, 1975 i 1976). Ha recopilat també el pensament de Lluís Maria Xirinacs en el volum de assaigs breus *Plantem-nos!* (2000) i en les edicions *Dietari final* (2007) i *L'esperit batega per Catalunya* (2008). Actualment, col·labora periòdicament al *Diari de Girona* i ha publicat recentment una interpretació personal dels 73 llibres que conformen la Bíblia en els tres volums

de la sèrie Enigmes de la Bíblia i Cultura Contemporània (2022).

El fons conté la documentació generada per Busquets en el decurs de la seva activitat professional, tant literària com periodística. Són 66 unitats d'instal·lació que contenen el material aplegat per l'autor entre 1959 i 2023. Hi destaca la correspondència, els manuscrits, els esborranys i les notes elaborades per a la confecció dels llibres i articles, a més de la producció inèdita. Cal destacar, també, 10 capses de documentació relativa a la relació que mantenia amb Lluís M. Xirinacs Damians (Barcelona, 1932–Ogassa, 2007). La donació també inclou una part de biblioteca i hemeroteca, amb obres essencialment de temàtica literària i religiosa.

L'organització del fons distingeix, en primer lloc, l'activitat professional acadèmica i el treball com a periodista de Busquets; l'apartat de creació literària (estudis i edicions, narrativa per a adults, narrativa infantil i juvenil, assaig, poesia, dietaris i teatre); la correspondència emesa i rebuda, i, finalment, la compilació de recursos informatius (reculls de premsa i obra aliena) aplegats en les seves recerques. L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa disposa d'un inventari, consultable a Arxius en Línia, de tota la documentació que conforma aquest interessant fons, que es preveu que s'incrementi.

XAVIER PUIGVERT I GURT

BREVIARI

Entre les adquisicions aplegades a la Col·lecció Nacional que gestiona la conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya s'han inclòs en l'edició de 2023 dues pintures d'abstracció geomètrica de Joan Puig Manera (Olot, 1921–l'Escala, 2013), que ingressaran al Museu Nacional d'Art de Catalunya, a Barcelona, i al Museu de Valls, respectivament. També, un inventari de documents antics titulat *Aranzel dels actes y escripturas del arxiu de la casa Vilà de la parròquia de Talaixà format en lo any 1862*, amb destinació a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

•••

El dimarts 12 de març, en el marc de les Converses Eiximenis que tenen lloc a la Biblioteca Pública de Girona Carles Rahola, l'historiador Albert Serramontmany Hugas (Banyoles, 1986) presentarà el resultat de la Beca de Recerca Francesc Eiximenis 2022. El treball, titulat *En els orígens d'una nissaga d'hisendats olotina: els Casabona de Ribes de Freser*, estudia el procés d'enriquiment d'aquesta família de comerciants en època moderna a partir de la documentació patrimonial de la família Casabona conservada a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

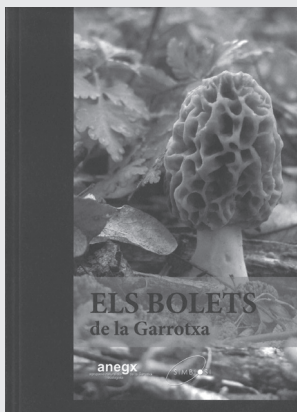
•••

El dissabte 6 d'abril, a l'Esbart de la Vall d'Hostoles, de Sant Fel·liu de Pallerols, tindrà lloc un taller sobre arxius amb l'objectiu de facilitar eines per tal que els fons documentals d'entitats i associacions culturals rebin un primer tractament. El curs, amb el suport del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, serà impartit per Daniel Vilarrúbias, arxiver, i Enric Cobo, cap del Servei de Coordinació de la Xarxa d'Arxius Comarcals, i s'expedirà un certificat d'assistència.

COL·LECCIÓ LOCAL

MONOGRAFIES

Els bolets de la Garrotxa, Olot: Associació Naturalista i Ecologista de la Garrotxa, 2023, 58 p.

CAPDEPÓN, Paulino, *Padre Antonio Soler (1729-1783)*. Villancicos, Cuenca: Universidad de Castilla-La Mancha, 2023, 9 volums (Investigación y Patrimonio Musical; 5-14)

JOVER, Miquel i OLIVER, Xavier, *Catàleg dels briòfits de la Garrotxa*, Olot: Delegació de la Garrotxa de la Institució Catalana d'Història Natural, 2023, 254 p.

PAU, Fina, *Els esculls d'un temps*, Sitges: Ediciones Oblicuas, 2023, 216 p. (Impulso; 198)

PUJOL, Clàudia, *No et refiïs dels teus records*, Barcelona: Columna, 2024, 493 p. (Clàssica; 1433)

ARTICLES

BAQUER, Francesc, "Unadècada d'arquitectura: Vies Verdes. Ampliant la mirada", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 62-63.

CAMPILLO, Ferran, "Una dècada d'arquitectura: L'Hospital d'Olot i Comarcal de la Garrotxa. L'hospital del bosc", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 82-83.

CAMPMAJÓ, Josep, "La memòria d'un ofici: Xavier Pallàs, mestre campaner", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 52-53.

CÁRDABA, Marciano, "Ni un pam de terra. Jornalers a la regió de Girona", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, núm. 54, 2023, p. 117-135.

CASTANYER, Pere et al., "Las investigaciones arqueológicas en Santa Margarida (l'Escala): novedades en torno al conjunto episcopal tardoantiguo de Empúries", *Boletín del Museo Arqueológico Nacional*, núm. 42, 2023, p. 341-350.

CASTANYER, Pere et al., "La ciudad griega de Emporion", *Desperta Ferro. Arqueología e Historia*, núm. 51, 2023, p. 34-43.

GARGANTÉ, Maria i SOLÀ, Xavier, "Más allá del 'Camino': otras peregrinaciones a santuarios catalanes durante los siglos del Barroco", *Ad Limina. Revista de Investigación del Camino de Santiago y las Peregrinaciones* (Santiago de Compostel·la), núm. 14, 2023, p. 249-281.

GIBERT, Jordi, "Els inicis crítics del poblament rural altmedieval a Catalunya: el segle V a la llum de l'arqueologia", *Estudis d'Història Agrària*, núm. 35, 2023, p. 69-108.

MARTÍ, Laia, "Oficis i establiments antics: La ceramista Isabel Rojas", *Puigscalme*, núm. 160, gener-març 2024, p. 6-8.

MERINO, Imma, "Al costat mateix de l'infern [The Zone of Interest, de Jonathan Glazer]", *L'Avenç*, núm. 505, febrer 2023, p. 68-70.

PLA, Anna, "Una dècada d'arquitectura: Mieres. L'habitatge als pobles petits", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 66-67.

SALA, Joan, "Una dècada d'arquitectura: Espai Cràter. Un espai divulgatiu dins d'un volcà", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 80-81.

SASTRE, Narcís, "Una dècada d'arquitectura: Reforma del pont sobre el Brugent de Sant Feliu de Pallerols. Quan el que és petit és bell", *Revista de Girona*, núm. 342, gener-febren 2024, p. 78-79.

VALERI, Xavier, "Història: Inventari d'alcaldes, regidors i membres de juntes municipals (III)", *El Soroll. Revista Semestral*, núm. 78, gener 2024, p. 38-40.

TEXTOS ELECTRÒNICS

CAPDEVILA-WERNING, Remei, "Renegotiating globality: Catalan architecture in a transnational context", *Catalan Review. International Journal of Catalan Culture*, núm. 37/1, 2023, p. 19-32. [en línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.3828/catr.37.2>>

CAPDEVILA-WERNING, Remei, "The preservation of the Bosc de Tosca: complexities, challenges, and intergenerational aesthetics", *Studi di Estetica* (Bologna), núm. 24, 2022. [en línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.7413/18258646220>>

CASADEMONT, Xavier et al., "The local governance of social services", *Revista Española de Ciencia Política* (Madrid), núm. 63, novembre 2023, p. 145-165. [en línia]. Disponible a: <<https://doi.org/10.21308/recp.63.06>>

DEL DINOU AL VINT-I-U / EL DIFÍCIL PAPER DELS MODERATS

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

L'altre dia, mentre tornava cap a casa caminant, em vaig fixar que tenim dedicat un carrer al metge dentista Candi Agustí Trilla (Castellfollit de la Roca, 1875–Olot, 1963), en qualitat de filantrop. No negaré que ho fos, perquè durant anys va ser el president i l'ànima de La Caritat, però crec que “el carrer” també se'l va guanyar des de l'Ajuntament, fent de tinent d'alcalde d'hisenda, durant tres mandants alterns (1912-1915, 1918-1921, 1930 i 1931-1934). Una gestió acurada i intel·ligent que li va permetre millorar l'ensenyament a Olot i solucionar el problema de la indigència i la pobresa de la gent gran, que, de fet, eren dues qüestions de naturalesa pressupostària. Però més enllà de ser un bon gestor abnegat, també va ser un polític rellevant i influent. Era un dels principals dirigents del regionalisme polític a Olot, directiu del Casal Català i prohoms de la Lliga Regionalista i un demòcrata de cap a peus: no va col·laborar amb la dictadura de Primo de Rivera i, durant el primer consistori de la República, va fer de pont entre els regidors monàrquics i els republicans i, tot i no ser-ne partidari, va col·laborar amb el nou règim. Si no fos prou, durant la revolució que va desencadenar el cop d'estat del 1936, va ser perseguit i empresonat només per les seves idees polítiques. Per tant, el personatge quedaria molt més ben acotat si la placa del carrer que li hem dedicat digués “polític i filantrop”. Amagar que era un polític és ben simptomàtic del poc valor que donem a la feina que fan els nostres representants i de com va calar l'eslògan del dictador. “Haga como yo, y no se meta en política”.

M'agrada relacionar el nom de Candi Agustí amb un altre polític regionalista olotí, també bon gestor. En aquest cas, no té cap carrer dedicat a Olot, tot i que se'l mereix, només perquè les circumstàncies a les quals va haver de fer front el van portar per uns altres camins. Em refereixo a Antoni Planagumà Gelada (Olot, 1909–Ivry-sur-Seine, 1989), un jove catalanista que va compartir militància amb Candi Agustí fins que el Casal Català d'Olot va optar per associar-se a Acció Catalana, just al final de la dictadura. Aleshores, els catalanistes afins a la Lliga Regionalista, Agustí entre

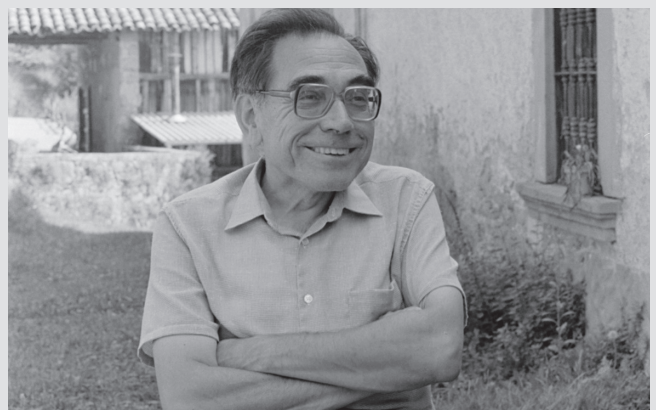
ells, es van donar de baixa del Casal. La Lliga i Acció eren dos partits molt semblants, diferien sobretot perquè uns pensaven que només una república podia fer la reforma d'estat que volien, mentre que els altres encara confiaven poder reformar la monarquia. El Casal Català va concórrer a les eleccions municipals de 1931 amb els altres partits republicans, mentre que la Lliga hi va anar en solitari. Els republicans van guanyar les eleccions, però, tot i tenir un àmplia majoria, van incorporar Agustí al govern i li van confiar de nou les finances municipals.

La vida d'aquests dos polítics regionalistes va divergir del tot el 19 de juliol de 1936, quan els militars van fer un cop d'estat i es va iniciar una revolució social. Candi Agustí no va tenir elecció, es va haver d'amagar perquè els milicians més radicals el volien detenir. Suposo que perquè era catòlic, monàrquic i burgès; no pas per altra cosa, perquè fins i tot era soci del Centre Obrer. Els militants del Casal Català sí que van poder triar, perquè eren republicans. Van haver de decidir entre integrar-se al Comitè Local de Milícies Antifeixistes o mantenir-se'n al marge. Una decisió difícil per a una gent que era tan liberal, catòlica i conservadora com antifeixista i republicana. No sense dissensions, el Casal Català va optar per participar-hi. Planagumà ho explica a les seves *Memòries des de l'exili*, publicades a la Nova Biblioteca Olotina: “Calia doncs canalitzar i legalitzar aquest estat de fet. Tothom estava imbuït de la urgència d'una entesa per resoldre la desordenada situació del carrer”. Planagumà i el mestre Bernardí Lite van acabar essent els representants del Casal Català al Comitè perquè hi van renunciar tant el president del Casal com el cap de les seves joventuts. “Diem només que Bernardí Lite i jo teníem ampla consciència en ser-ne designats membres que no es tractava de cap prebenda ni cap rectoria. La tasca que se'ns demanava era desplaent, obscura, molt fatigant i angoixosa, sovint impopular, plena d'inseguretat i d'espant per nosaltres, pels altres, per tots, tant en l'immediat com en el futur. Però mai no hauríem pogut imaginar que les coses anirien tan horriblement lluny”.

ANIVERSARI / CENTENARI D'ORIOI DE BOLÒS CAPDEVILA, BOTÀNIC

Oriol de Bolòs Capdevila, hereu d'una reputada família d'apotecaris i farmacèutics, va néixer a Olot el 16 de març de 1924. Quan tenia tres anys es va traslladar a Barcelona, on el seu pare, Antoni de Bolòs Vayreda, havia adquirit una farmàcia després de vendre's l'establiment olotí. Oriol es va formar a l'Institut Botànic de Barcelona i va treballar activament en l'estudi de la flora catalana fins a la seva mort, el 2007.

Catedràtic a la Universitat de Barcelona i director de l'Institut Botànic de Barcelona (1965-1984), va publicar nombrosos estudis científics i va dirigir l'obra de síntesi *Flora dels Països Catalans* (1984-2001).

AGCAX. Fons Joan M. Miró Pujol.

DOMÈNEC MOLI

Recordo quan al mes de setembre el meu avi, pagès de naixement i de tota la vida, cremava els marges, l'un darrere l'altre, per tal de netejar-los de les males herbes que la primavera havia fet néixer i el rigorós estiu empordanès havia assecat. Era una mica com l'anunci de la tardor: temps de llaurar els camps i començar a sembrar aquells farratges que els ramats pasturarien a penes iniciat l'any nou. Era quan podies veure la infinitat de columnes de fum que donaven al paisatge pla una projecció d'altura i una sensació de pau total. Als erms i garrigars que vindrien a visitar el proper hivern els pastors de la transhumància, els focs els encendrien aquells senyors de la muntanya a la primavera per tal d'assegurar unes pastures d'herba verda i jove per a l'hivern proper.

El foc formava una part important de la vida del camp a la Garrotxa i l'Empordà. Era un complement acceptat i normal que ajudava a netejar els torrents, els camps, els marges... A més, les cremades eren, deien aquells avantpassats, com una femada per a les terres. Aquells homes de la terra mai no varen demanar permís a cap empleat de l'estat ni de l'ajuntament per encendre amb una cerilla un rostoll o un còrrec. Mai no es cremava res que ells no volguessin cremar. Ara, una burilla pot provocar un incendi descomunal. El foc pot mobilitzar un exèrcit de bombers, diversos avions, molts voluntaris, la Creu Roja... Pot provocar morts, ferits, alarmes, desnonaments, tancaments de

carreteres, prohibicions de visitar muntanyes i boscos... En poques paraules: el foc ha passat de ser una eina positiva a sembrar el pànic i ser odiat i temut per tothom.

Deixant de banda que les condicions meteorològiques actuals han accentuat tots els fenòmens que afecten la naturalesa, també cal explicar que al llarg dels darrers vuitanta anys la facilitat en la mobilitat ha portat a fer accessibles els paratges més impensables a molta gent. I és cert que no tothom està en condicions de comportar-se d'acord amb les normes –no escrites, però ineludibles– de respecte per la natura. Gent que ha conegut els focs gràcies a les pel·lícules de l'oeste abranda barbacoes somiades per coure-hi costelles. Fumadors de tota la vida als bars llenquen les burilles com qui llença un pinyol d'oliva. Cada any fa més calor i, si el vent bufa a favor de l'obra, aquesta pot ser el final de moltes boniques històries que els boscos han anat escrivint per a gaudi del nostre món.

L'estiu de l'any 2021 va ser un mostrar de tot el que ens prepara el futur si no hi posem quelcom més del que hi hem posat fins ara, en la tasca de protegir-nos del foc. Perquè no es tracta de protegir el bosc, que també, sinó que bàsicament el que cal defensar a capa i espasa és la nostra pròpia supervivència. Hem de pensar que quan provoquem un foc incontrolat estem cremant el futur de la nostra societat. Amb nosaltres a dins.

ELS NOMS DE LA TERRA / EXPECTATIVES VANES

XAVIER PUIGVERT I GURT

L'any 1915, un jove Stefan Zweig va visitar el front de Galítsia per encàrrec del servei d'arxius militars de l'Imperi austrohongarès. Veia aquell viatge com una oportunitat per substituir els noms dels llocs de combats gloriosos que tothom citava “per la cosa viva, per la visió real i animada”. En definitiva, es delia per dotar de contingut històric uns topònims envoltats d'una aura mítica. Veig en aquella frisança de Zweig el mateix desig dels oïdors de topònims de tots els temps: entendre un petit món a partir del nom que la casualitat històrica ha destacat. Deixar que ens il·lustri i ens transmeti saviesa.

Però aquesta il·lustració no sempre és fiable. Algunes fites del territori més aviat inflen les expectatives i ens proporcionen pistes equívocues que menen cap a l'error. Són buides de contingut. Per exemple, els nombrosos exemples de *mas Badia* que esquitxen el camp comarcal (Sant Esteve d'en Bas, Sant Feliu de Pallerols, Sant Ferriol, el Sallent de Santa Pau...) fan que més d'un hi cerqui la meravella que mai no ha sigut: evidentment, *badia* és una reducció d'*abadia*, com *badal* ho és d'*abadal*, però no testifica l'existència d'un edifici monacal, només vol indicar que aquell mas pagava les rendes a una autoritat abacial. Era un ‘mas de l'abadia’, no la casa mare. A Maià de Montcal,

per posar un altre exemple manifest, el *mas Hospital* (ara més conegut per *Ca l'Hospital*) també provoca miratges. Els estudiosos hi creuen identificar un suposat establiment sanitari medieval. Inexistent del tot, perquè la denominació original de la masia era *mas Meians* fins que, cap al final del segle XV, un teixidor de Besalú, Antoni Hospital, va associar el seu cognom a la finca, sense voluntat de confondre la posteritat. Però qui guanya, amb diferència, en el joc d'enlluernar i no mostrar res del que s'ha promès és l'edifici olotí de *l'Hospici*. Historiadors i curiosos eleven periòdicament instàncies al municipi per reclamar les llistes d'orfes ingressats. La resposta, decebedora, és que l'apel·latiu només recorda la voluntat que va inspirar-ne el naixement, al final del segle XVIII. Les seves parets han albergat estudiants, soldats, caganers i altres, però mai orfes.

L'amic Zweig tampoc no va trobar cap substància consistent darrere *Tarlow*, *Gorlice*, *Lemberg* i d'altres noms que prometien proeses bèl·liques. Ric en recursos literaris, va assegurar que el seu viatge per documentar-se de primera mà li havia proporcionat sentir doblement aquells noms de la terra galitsians. Deia que ara no només en sabia el nom, que ja no eren il·lusions i que n'entenia el sentit. Com ell, conformem-nos-hi.

EMILI BASSOLS I ISAMAT

Quan era petit els meus pares em portaven a missa als Caputxins. D'aquella època, recordo un dibuix de l'església, penjat a la porta d'entrada, amb el teulat sobredimensionat respecte de la resta de l'edifici i algunes de les teules pintades de color vermell. El dibuix tenia una finalitat clarament informativa. S'anaven pintant les teules a mesura que els devots creients amb les seves donacions omplien la caixa destinada a rehabilitar la coberta del temple. Un dia vaig veure tot el teulat pintat i vaig entendre que ja es disposava dels recursos econòmics suficients per començar les obres. I així va ser. Ho recordo com una bona estratègia comunicativa, perquè mantenir a la gent implicada en l'afany d'assolir un repte és la base de l'èxit de totes les campanyes de participació ciutadana.

Actualment, a Olot, s'ha posat en marxa un procés similar, però de temàtica ben diferent. Em refereixo al projecte de Catàleg de biodiversitat dels paratges de la Moixina i el Parc Nou, que té per objectiu inventariar i catalogar tots els organismes vius que viuen en aquests emblemàtics espais del pla d'Olot. El projecte, promogut pel Consorci de Medi Ambient i Salut Pública SIGMA, l'Ajuntament d'Olot i el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, va arrencar el 2015 i el nombre d'espècies, o millor dit de tàxons, que s'han catalogat fins ara comença a fer goig. De briòfits (molles i hepàtiques), se n'han citat 61 espècies. Destaca la troballa de *Bryum gemmiferum*, una espècie que no constava a la *check-list* oficial de briòfits de Catalunya. El catàleg de líquens inclou 96 espècies, 14 de les quals són novetats a la comarca. En el cas dels fongs, el nombre d'espècies citades puja a 353. D'aquestes, 239 es poden trobar al Parc Nou, una xifra realment impressionant. Els micòlegs, és a dir els estudiosos dels fongs, van trobar una espècie nova, la *Psathyrella codinae*, que van dedicar al pioner de la micologia catalana, el doctor Joaquim Codina Vinyes (la Cellera

de Ter, 1867-1934), amb motiu de la celebració dels 150 anys del seu naixement. Recentment, a aquesta espècie li han canviat el gènere, ara es diu *Olotia*, en referència a la ciutat d'Olot. Per tant, l'espècie ha passat a anomenar-se *Olotia codinae*. Pel que fa a la fauna ja tenim el catàleg de libèl·lules (odonats) compost per 40 espècies, un valor realment notable si tenim en compte que representa el 57% de les espècies detectades a Catalunya. D'aquestes 40 espècies, vint-i-una es reproduïxen de forma regular a les zones humides de la Moixina. Però la màquina no s'atura. En breu sortiran publicats els catàlegs de mol·luscs, papallones nocturnes (heteròcers) i ratpenats (quiròpters). En el cas de les papallones nocturnes hi haurà novetats importants. El catàleg de flora superior es troba en una fase avançada de revisió i ja ha començat el treball de camp per prospectar bernats, xinxes i afins (heteròpters) i el nombrós grup dels escarabats (coleòpters). Això és el que hi ha a dia d'avui. No s'havia arribat mai tan lluny en la catalogació de la biodiversitat d'un espai natural a la nostra comarca.

En el vessant participatiu, voldria destacar dos aspectes. El primer són les sortides que s'organitzen periòdicament per donar a conèixer allò interessant de cada grup. I el segon, que per escollir la marca que havia d'identificar el projecte, el 2022 es va fer un procés de selecció entre les propostes presentades pels alumnes de segon grau de Disseny Gràfic de l'Escola Superior de Disseny i Arts Plàstiques de Catalunya (Campus Olot), i en va sortir guanyadora la proposta de l'alumna Rocío Bueno Hebles.

Per sobre de xifres concretes, voldria posar el focus en la magnitud d'aquest projecte i en el fet que ha estat iniciativa dels organismes públics locals, que han assumit amb entusiasme la responsabilitat de conservar el patrimoni biològic de la Moixina i el Parc Nou. Tots els catàlegs publicats fins ara identifiquen les espècies

d'interès sobre les quals cal aplicar mesures de gestió, ja sigui perquè estan protegides per la legislació, perquè es troben amenaçades per algun tipus d'impacte o perquè són espècies exòtiques invasores.

Els catàlegs, més que considerar-los un objectiu per si sols, han de ser entesos com una eina bàsica per a la gestió de la diversitat biològica de la Moixina i el Parc Nou. En aquest cas, no podem esperar a acabar tota la feina, és a dir, a conèixer el global de la biodiversitat per mantenir-la a resguard. Les obres (mesures de conservació) les haurem d'anar executant a mesura que anem pintant les teules del teulat.

Catàleg de biodiversitat dels paratges de la Moixina i del Parc Nou

JOSEP M. MUÑOZ

Em truça la meua germana T. i em pregunta com és que Jaume Bofill i Mates, conegut com a poeta pel nom de ploma *Guerau de Liost*, i a qui ella identifica, correctament, amb Viladrau i el paisatge del Montseny, va néixer a Olot. Li responc el que trobo a internet, i és que la seva mare, Magdalena Matas, era filla d'Olot i que –accidentalment o no, ves a saber– el futur poeta i polític va néixer l'estiu del 1878 a la capital de la Garrotxa i va ser batejat a l'església de Sant Esteve. Li envio també un text, que trobo digitalitzat, publicat com a “carta al director” al setmanari *Olot-Misión* (núm. 1178, 15/12/1978), en què l'autor, el periodista Josep Murlà, polemítza amb un aleshores molt jove Gabriel Planella, el qual, en un article aparegut anteriorment a la mateixa revista (núm. 1166, 22/9/1978) a propòsit del centenari de Guerau de Liost, afirmava amb tota rotunditat que no se'l podia considerar un poeta d'Olot, perquè en va marxar al cap de pocs mesos de néixer i després només va visitar la ciutat un parell de cops: el 1913, en ocasió de presidir uns Jocs Florals, i el 1932, un any abans de la seva mort prematura, amb motiu d'una conferència política al Casal Català.

En l'article que originava la polèmica, Planella es preguntava si “a En Jaume Bofill i Mates se'l pot considerar poeta olotí o n'hem de parlar únicament com un home nascut a Olot?”, una pregunta la resposta de la qual, per a ell, no admetia cap dubte: “Si som realistes –és a dir, ni cíncics ni xovinistes– no se'l pot considerar com un poeta olotí.” Per reblar la seva afirmació, Planella subratllava, a més, que en tota la seva producció poètica –tret d'un poema primerenc dedicat a la Mare de Déu del Tura– no hi ha cap tema olotí. En un número posterior de la revista (núm. 1173, 10/11/78), un lector, Ramon Sadurní i Masdeu, es queixava que, a punt d'acabar l'any del centenari, l'Ajuntament d'Olot havia oblidat el seu “fill marginat”, Jaume Bofill i Mates, i, sense citar-lo, s'oposava als arguments esgrimits per Planella i deia que, seguint el mateix raonament, Camprodon no podria reivindicar un dels seus fills més il·lustres, el compositor Isaac Albéniz.

La resposta de Murlà, que era també en forma de carta al director, apel·lava a l'autoritat de Joan de Garganta i de Joan Teixidor per avalar el caràcter olotí del poeta: el primer, en un text d'abans de la guerra (publicat al setmanari *La Ciutat d'Olot*, núm. 155, 30/5/1936) carregava contra el tòpic de “l'olotisme accidental de Bofill i Mates”, i el segon, en una conferència feta el maig d'aquell any 1978 a la Casa de Cultura d'Olot, havia subratllat la similitud del paisatge garrotxí amb el del Montseny, que havia inspirat l'autor de *La muntanya d'ametistes*. Murlà aprofita l'avinentesa per desmentir una afirmació de Planella i, remetent-se a les actes de la festa, explica que Bofill i Mates no va poder assistir als Jocs Florals de 1913, que presidia, a causa d'una malaltia, però destaca que

el seu discurs, llegit per Carles Riba, contenia una apel·lació clara a la seva olotinitat. I a continuació cita extensament el text de Garganta per provar l'estima de Bofill i Mates cap a la ciutat que el va veure néixer, i com en servava records d'infantesa –sense poder, però, acabar de documentar que les seves visites a Olot no haguessin estat tan escadusseres com sostenia Planella.

Tot plegat em recorda el cas d'un altre escriptor, Salvador Espriu, “el poeta de Sinera”, que va néixer a Santa Coloma de Farners, en els anys que el seu pare hi exercia de notari, però que mai de la vida no es va considerar colomenc, tot i els fallits intents fets des de l'Ajuntament d'aquella població per afillar-se'l –i que es troben documentats a l'Arxiu Comarcal de la Selva. En canvi, els farnesencs sí que han sabut fer-se seu un poeta barceloní, Joan Vinyoli, que va passar els estius de la seva infantesa i adolescència a Santa Coloma de Farners –tot i que el mateix Vinyoli va deixar escrit que “el lloc important i definitiu com a centre de les meves experiències de tot ordre, poètic i vital, va ser Begur”.

Un altre fill d'un notari, el filòsof Josep Ramoneda, nascut a Cervera, on va viure fins als nou anys, té en canvi una adolescència olotina, una etapa la importància de la qual sempre ha ressaltat. “Olot és l'indret de la meua educació sentimental”, em va dir en una entrevista a *L'Avenç* l'any 2013, tot i que en la mateixa conversa em va explicar que “encara que pugui semblar estrany, sovint tinc la sensació que l'única cosa que de veritat soc és cerverí, perquè deu ser veritat allò que la infància és el que més ens marca”. Aquesta és, probablement, la clau: al capdavant, com va dir el poeta Rilke i ha repetit més d'un escriptor, “la infantesa és la pàtria de l'home”.

ACGAXX. FONS FRANCISC VITAL FORGA

JOAN TRESSERRAS

IL·LUSTRACIÓ CATALANA, 1903

LA PUNYALADA. NOVEL·LA DE COSTUMS MONTANYESOS, PER MARIAN VAYREDA. IL·LUSTRACIÓ PER JOSEP BORJA I C. BORDA BORDA.

En el transcurs de la meua vida, he llegit la novel·la *La punyalada*, de Marian Vayreda, diverses vegades i ara m'he adonat de la relativitat de la lectura d'aquesta obra al llarg del temps. Malgrat que la novel·la sempre ha estat la mateixa, el que he canviat soc jo o, millor dit, la meua circumstància, per dir-ho a la manera d'Ortega y Gasset. Quan de molt jove la vaig llegir per primera vegada venia de les lectures pròpies de la mainada d'aquella època. Els primers llibres que m'enganxaren foren els de la traducció espanyola de la sèrie *Guillermo Brown*, escrits per Richmal Crompton, de l'Editorial Molino, unes obres d'un èxit extraordinari. Segons el filòsof Fernando Savater, lector i admirador d'aquests llibres, la repressió franquista va portar la mainada lectora a identificar-se amb la postura rebel i anarquista del protagonista. Més tard, foren les novel·les d'aventures: recordo amb nostàlgia les del Pirata Negro, el Coyote, Doc Savage... i amb aquest bagatge mental m'aconsellaren –i em vaig atrevir a llegir– *La punyalada*.

Era la primera obra en català i d'un cert volum que llegia, d'una entitat no comparable a les meves lectures precedents. Em sorprengué la brutalitat i la violència de les trifulgues, d'un realisme servit en cru, molt diferent de les facècies amanerades i seriades d'allò que havia llegit fins al moment; tot i que per a mi continuà essent una novel·la d'aventures. He de reconèixer que l'última part de la narració se'm feu costosa i si la vaig acabar fou tan sols per poder dir que l'havia acabat.

Passaren els anys –tants que em desaparegué el pèl moixí de la cara, que s'allargà en forma d'imparable clariana– fins que vaig tornar a llegir *La punyalada*. I aquesta lectura coincidí amb els anys que un grup d'amics excursionistes ens dedicàrem a resseguir els viarans embarbissats de l'Alta Garrotxa i a cercar tot el material publicat que hi fes referència. Tots teníem memoritzat l'inici del pròleg de la citada novel·la: “Dalt del puig de Bassegoda, com posat exprés per a confort de l'excursionista afadigat, hi ha un canapè de blaníssima herba i sòlid respall de pedra...”.

I és que Marian Vayreda fou un gran coneixedor de l'Alta Garrotxa i les descripcions dels seus paisatges, amb un llenguatge aspre i rotund, s'ajusten perfectament a la trencada estructura geològica que s'imposa sobre la migrada vegetació que hi emergeix condicionada. Són uns paisatges en to truculent que s'adiuen perfectament amb la truculència dels personatges de la novel·la i les seves accions. L'associació figurada de paisatge i acció dona caràcter a tota la narració. En aquells moments, llegir-la em va enganxar, i amb el grup excursionista intentàrem situar sobre el terreny, anant-hi, el lloc de les accions descrites a la novel·la. Unes són evidents; d'altres, suposades o

modificades, i encara unes altres, imaginades. Però tant se val, aquella lectura em deixà l'admiració per la saviesa d'allò que descriu i l'habilitat amb la qual ho expressa. El final dramàtic de la trama del llibre el trobava propi de les narracions de l'època. D'alguna manera calia acabar-la.

Han passat els anys, les clarines incipients dels meus cabells han acabat per envair tota la closca i les cames ja no poden seguir la meua voluntat de trescar per l'Alta Garrotxa. I he tornat a rellegir *La punyalada*. M'ha plagut reviuir les facècies de l'Albert i l'Ivo i recordar les descripcions del paisatge, però he copsat, amb retardada comprensió, l'entrellat de la finalitat de la trama, el perquè de tot plegat i que sempre ha justificat el títol. Intentaré explicar-ho. El canvi de visió pot ser degut al fet que, en la lectura actual, de manera subjectiva he canviat el protagonisme de l'obra: si en les lectures anteriors foren els trabucaires o l'entorn en el qual es movien, ara el protagonisme el pren la Coralí o, millor dit, la seva actitud. La punyalada de la Coralí a l'Albert, per defensar el dret a la seva voluntat, és una actitud *avant la lettre* de l'actual “No és no”. Fa més de cent anys, en Marian Vayreda, polifacètic artista i carlí, la va encertar.

AGCAX. Fons Fotocast. Vidal Fortea